

Serdar Korucu: Adı Ölümle Anılan Topraklar: Sur, Nusaybin Ve Cizre

Posted on 25/04/2017

Diyarbakır'ın Sur, Mardin'in Nusaybin ve Şırnak'ın Cizre ilçeleri son 1,5 yıldır sadece ölümlerle gündemde. Nedeni ise Ankara tarafından operasyon olarak duyurulan, bölgede ise yıkımı getiren süreç. Ancak bu ilk değil. Yaklaşık 100 yıl önce de bölge can kayıplarıyla anılıyordu. Ermeni Soykırımını nedeniyle...

Diyarbakır Valiliği'nin internet sitesinde de yer alan kayıtlara göre, 1913'te Ortadoğu'nun en büyük Ermeni kilisesi olan Surp Giragos'un çan kulesi bir yıldırım sonucu yıkılmış, yerine eskisinden daha uzun, 29 metre yüksekliğinde yenisi inşa edilmişti. Kuleye Zilciyan'ların döktüğü bir çan, en üste de 3 metrelik 24 ayar altın haç takılıyordu.

Bir süre sonraysa bu ihtişamlı çan kulesi top ateşleri ile yıkıldı. Valiliğin internet sitesi buraya kadar bilgiyi aktarıyor ancak gerekçeye yer vermiyor. Bilinen nedense, çan kulesinin etraftaki minarelerden daha uzun olması...

Diyarbakır'ın Ermeni mahallesinde operasyonla "insan avı"

1914'teki bu yıkımdan yaklaşık bir yıl sonra Diyarbakır'ın şehir merkezindeki Ermeni Mahallesi bir "operasyon" ile sarılacaktı. İki yıl önce Türkçe basımı İletişim Yayınları'ndan çıkan Raymond Kevorkian'ın "Ermeni Soykırımı" kitabına göre 1915 yılının Nisan ayının ilk yarısında, 16 Nisan'da düğmeye basılıyor, "insan avı" başlatılıyordu. Bu kapsamda mahalle jandarma, polis, Çerkez çetecileri ve milis kuvvetleri tarafından kuşatıldı. Hedef komşu evlerin çatılarına saklanan "firarileri" yakalamak ve ayrıca Nisan başında Diyarbakır Valisi

Dr. Reşit'in halkın silahları teslim etmesi gerektiği yolundaki emri uyarınca evlerde bulunan silahları toplamaktı. Ancak Ermeni görgü tanıklarına göre, tutuklananların bazıları henüz askerlik çağına gelmemiş genç delikanlılardı. Ev aramaları sırasında aşırı şiddet kullanılıyor, pek çok tecavüz oluyordu. Operasyon sonucu şehrin ileri gelenlerinin de aralarında olduğu 300 erkek tutuklanıyor ve şehrin merkez hapishanesine konuluyordu.

Diyarbakır Ermenilerinden özsavunmaya geçmeme kararı

19 Nisan'da piskoposluk meclis üyeleri, kilise heyetleri ve yardım derneklerinin ya "firar etmek" ya da firar edenlere yardım ve yataklık etmekten tutuklanması üzerine bir gün sonra, 20 Nisan'da Ermeni Piskoposluğu'nda bir toplantı yapıldı. Gündem belliydi: Özsavunmaya geçilecek mi geçilmeyecek mi? Mevcut koşullarda alınacak önlemler belirlenerek bir direniş örgütlenmesi konuşulsa da karar tersi yönde çıktı. Şehrin ileri gelenlerinin, hiçbir şey yapılmaması isteği kabul edildi. Çünkü eldeki savunma imkanları kısıtlıydı ve en fazla bir ay dayanılabilirdi...

Bu toplantı ardından 21 Nisan sabahı şehrin siyasi parti liderleri tutuklandı, şehir sokaklarında dolaştırılarak işkence yaptırıldı. 11 Mayıs'ta ise sıra şehrin elitlerine geldi. Bu isimler arasında devlet memurları, avukatlar, entelektüeller, tüccarlar, bankerler, mimarlar, mühendisler ve toprak sahipleri ile Piskopos Mıgırdiç Çılğadyan, Katolik başpiskopos Antreas Çelebiyan, Protestan bakan Hagop Andonyan ve diğer din adamları da bulunuyordu.

Tutuklanana işkenceler yapıldı. Kendilerine iletilen gerekçe silahların nereye saklandığını öğrenmek ve "isyan" planlarını itiraf ettirmektir. Sonuç ise kızgın demirlerle dağlanmaları, tırnaklarının sökülmesi, kafalarının mengeneyle sokulması ve ayaklarına nal çakılmasıydı.

Bu süreçte pek çoğu hayatını kaybederken Piskopos Mıgırdiç Çılğadyan'ın işkencesi halk önünde devam etti. İşkencecileri tarafından dişleri söküldü, şakakları kızgın demirle

dağlandı, gözleri oyup çıkartıldı ve davullar eşliğinde şehrin Müslüman mahallelerinde toplu şenlik havasında gezdirildi. Diyarbakır Ulu Camii'nin avlusuna getirildiğinde, devlet memurları ve din adamlarının huzurunda üzerine damla damla gazyağı dökülerek yakıldı.

Devlet eliyle dezenformasyon örneği: Kozandere

Sürgünler başladığıdaysa Diyarbakır Valisi Dr. Reşit'in yönettiği bir propagandanın düğmesine basıldı. Diyarbakır'ın güneyinde, bir saatlik mesafede, Çarakılı köyünün yakınlarında bulunan Kozandere'de Kürtler ve Teşkilat-ı Mahsusa'ya bağlı çete birliklerinin hazır bulunduğu bölgede bir kabile katledildi. İşkence edilen ve öldürülen Ermenilerin cansız bedenlerine Müslüman kıyafetleri giydirildi, başları örtüldü ve fotoğrafları çekildi. Fotoğraflar çoğaltılarak önce Diyarbakır daha sonra İstanbul ve hatta Almanya'da yayınlandı, "Ermeni isyankarların" zulmünün kurbanları olarak...

"Daye! Ev çi ye?"

Tehcir edilenler arasında hayatta kalmayı başaranlar arasında 1915'te 5 yaşında olan Garabet Mıgırđıçyan da vardı. Prof. Verjine Svazlian'ın sözlü anlatısını aktardığı Mıkırtıçyan şehirlerinden çıkartılışını şöyle anlatıyordu:

"1915 yılında bizi aniden sürgün ettiler. Ben çok küçüktüm; ama Dikranagerd'de ne kadar insan varsa hepsini dışarı çıkardılar. On beş yaşında olan dayım, beni omzuna aldı. Annem de erkek kardeşimi kucağına almış yürüyordu. Bunları iyi hatırlıyorum. Benden altı yaş büyük olan ağabeyim Nişan ise, büyükannemin elinden tutmuş yürüyordu. Yürürken bize bastonla, kamçıyla ve kılıçla vuruyorlardı."

Çok sayıda ölüme şahit olan aile, annelerinin terzi olması sayesinde hayatta kalmayı başardı.

Daha sonra hayatını Halep, Beyrut ve Ermenistan'da geçirecek olan Mıkırtıçyan'ın hafızasında Mardin yolu ise şöyle kalıyordu:

“1918 yılına kadar, kaldık. O dönemde af çıktı; isteyen herkes memleketine dönebilecekti. Annem büyük bir deve satın almıştı; o deveyi sattık; yerine bir eşek aldık; varımızı yoğumuzu üzerine yükledik. Annem de sırtına oturdu; Mardin'e doğru yola çıktık. Mardin yolunda annem bizi yanına çağırды; bir çukurun yanında diz çöktü; o çukurda pek çok insan kemikleri vardı.

Kemikleri çıkarıp öptü. Biz buna bir anlam veremedik. Ona: “Daye! Ev çi ye?” (Anne! Nedir bu?) diye Kürtçe sorduk; zira biz Ermenice konuşmayı unutmuştuk. Annem bize: “Bunlar bizim kız ve erkek kardeşlerimizin kemikleridir” diye cevap verdi.”

Eğik kılıçlarla Ermenilerin peşinde: Nusaybin

Ermeni Soykırımı'nın vurduğu bir başka yer ise Diyarbakır Vilayeti'ne bağlı Mardin Sancağı içinde yer alan Nusaybin'di.

Belge Yayınları tarafından yayımlanan Yves Ternon'un Mardin 1915 kitabına göre, Nusaybin'de katliamlar 16 Ağustos 1915'te başladı. İlk öldürülenler şehrin önde gelenleriydi. Sonra erkekler ve kadınlar katledildi. Bölgenin tüm Hıristiyanları öldürülüyor, sadece Sincar'a kaçabilenler hayatlarını kurtarıyordu.

Nusaybin aynı zamanda bölgeden geçen tehcir hattının ölüm duraklarından biriydi de. Kevorkian'ın kitabına göre, Mardin'de son sağ kalan erkekler yani askere alınmış olanlar daha sonra küçük kabileler halinde Nusaybin yolunda öldürülüyorlardı. Mardin'de görevlendirilen çeteciler ve diğer Kürt aşiretlerinin kuzeyden gelen sürgün kabilelerinin yok edilmesine aktif olarak katıldığı bu süreçte, Harput ve Erzurum'dan gelen 2 bin kişi de 14 Eylül'de Nusaybin'de katlediliyordu.

Nusaybin'in kuzeydoğusunda yer alan, antik şehir kalıntıları ile ünlü Dara ise ölüm tarlası olarak seçilmişti. Örneğin, 11 Temmuz 1915'te Erzurumlu 7 bin sürgün katlediliyor, cesetleri devasa Bizans sarnıçlarına atılıyordu.

Alman Konsolos Yardımcısı Holstein Nusaybin'in güneyindeki yol boyunca eğik kılıçlarıyla ortalıkta dolaşan Müslümanlara rastlıyordu. Amaçlarınınsa "Ermeni bulmak" olduğunu ifade ediyordu.

Soykırım sürecinde Cizre: Hıristiyanların boğazı kesiliyordu

Nusaybin gibi Mardin Sancağı içinde yer alan bir başka yerleşim yeri ise Cizre'ydi. Kevorkian'ın kitabına göre, Tur Abdin direnişi nedeniyle Cizre merkezine 28/29 Ağustos'a kadar katliam düzenlenmiyordu. Katliamlar başladığında ilk hedef Ortodoks ve Katolik Süryani rahipler oluyordu. Ardındansa bütün Ermeni erkekleri ile biraz Ortodoks ve Katolik Süryani erkek tutuklanıyor, işkence görüyor ve öldürülüyordu. Bölgedeki topluluklar yetkililerin kışkırtması ve düzenli ordunun katkısıyla sınırsız bir şiddet uyguluyordu.

Görgü tanıklarının ifadelerine göre Cizre'nin dış mahallelerinde Hıristiyan erkeklerin boğazları kurbanlık koyun gibi kesiliyor, naaşları Dicle Nehri'ne atılıyordu. Kadınlar ve çocuklarsa 1 Eylül'de keleklere bindirilerek Musul'a gönderiliyordu. Bu yolculukta "şanslı" olanlar Kürtler tarafından kaçırılırken, geri kalanlar suda boğuluyordu.

Ternon'un kitabına göre, bu kelekler Dicle'ye devrildiği için nehir cesetlerle doluyordu. Musul halkına bir ay boyunca Dicle'nin suyunu içmemeleri söyleniyordu. Bir Ermenice ağıt da bu boğulmalar üzerine yakılıyordu:

"Nehirler bilir Kürtlerin bize ne yaptığını, bize işkence ettiler, öldürüp suya attılar."

Kaynak: bianet.org